

ТИЖНЕВИК: REVUE HEBDOMADAIRE: ТРИДЕНЬ
UKRAINIENNE

Число 26 (234) рік вид. VI. 29 червня 1930 р. Ціна 2 фр. (Prix 2 fr.)

Париж, неділя, 29 червня 1930 року

Останніми часами все частіше попадають до преси звістки про трівожне становище совітської держави. Преса, як емігрантська, так й чужоземна, все більше і частіше одмічає заворушення в окремих частинах совітського союзу.

Великі заворушення одбулися і одбуваються на Північному Кавказі, в Азербейджані та Грузії, які не здолала зовсім пригасити совітська червона армія, великий повстанчий рух розпочався в середній Азії — в Туркестані та Узбекистані — що сильно занепокоїв самих червоних диктаторів. Регулярного і планового характеру набув протибольшевицький рух на Далекому Сході, де він почав загрожувати важливим стратегічним пунктам большевиків біля Тихого Океану.

На самій Україні, крім місцевих заворушень, населення веде нещадну боротьбу з окупантами, платючи кров за кров, зуб за зуб, око за око.

В сусідніх із совітами державах, особливо в Балтійських та, зокрема, в Фінляндії, виявляються явно протибольшевицькі настрої, які риводять до своєрідного блокування совітської держави з півночі.

Ці всі антисовітські рухи, починаючи з півночі, що проходять через Білорусь, Україну, Кавказ, середню Азію, та кінчаються далеко в Сибіру, на Далекому Сході, доводять, що існування совітської держави, разом із їхньою системою, сильно загрожене. Може наступити момент, коли ці рухи, оточуючи червону Москву вогняним кільцем, приведуть до рішучих подій на сході Європи, в скорому наближенню яких сумніватися вже не приходиться.

Напруження, яке існує в самій середині совітського союзу, удвоює лише всю серйозність сучасної ситуації совітів.

Перед нами, як ніколи, стає ясним завдання: бути і готовими для цих майбутніх подій. Бути готовими, щоби в момент подій дати нашій батьківщині все, що набуто нами, все, що збережено, все, чим можемо стати в пригоді виснаженій духовно і матеріяльно страдницькій Україні.

Будьмо ж організованими і об'єднаними для майбутньої боротьби, будьмо міцними і кріпкими. бо це єдина запорука перемоги. Сьогодні повинно бути одне гасло — б у д ь м о г о т о в і .

Професор Петро Холодний.

(замість некролога)

В суботу 7-го червня с. р. у Варшаві помер знаменитий мистець-маляр, відомий учений і громадський діяч, б. міністр освіти Української Народньої Республіки — Петро Іванович Холодний.

Народився Петро Холодний 18 грудня 1876 року в м. Переяславі на Полтавщині. Середню і вищу освіту здобув у Києві, де кінчив гімназію та університет. Після закінчення університету, він став асистентом та викладачем на кафедрі фізики Київського Політехнічного Інституту. Спеціалізуючися по фізиці і хемії, він був не тільки педагогом, але поглиблював свої знання; до того часу належать йому кілька наукових праць та винаходів. В цій галузі його діяльності він досяг не аби яких успіхів, але ця площина життя належить цілком спеціалістам, що вкажуть місце праці покійного.

Перед світовою війною запрошено було небіжчика обняти пост директора київської комерційної школи, яка була одинокою середньою школою, де знаходили притулок і професори і учні — українці.

Будучи людиною великих здібностей, спокійної вдачі і маючи простий практичний підход до життя, покійний здобув собі дуже велике ім'я та авторитет серед українських кол ще перед війною і революцією, і тому зразу ж після революції стає до чинної праці в новоутворених українських державних інституціях. При Центральній Раді — бачимо покійного в секретаріяті народньої освіти, де розробив він проект єдиної школи. При гетьмані Скоропадському покійний не кидає праці і лишається співпрацювати в міністерстві освіти, а при Директорії стає міністром освіти, в якій якості перейшов на еміграцію.

Спочатку покійний перебував в Тарнові, де зайнявся малярством, яким займався здавна ще на Великій Україні, і де полишив багато своїх праць. Востанні часи існування Української держави — ще в Кам'янці — розвинув сильно малярську діяльність і зробив багато портретів наших політичних діячів та військових. На еміграції він віддавав

Проф. Петро Холодний.
(*18. XII 1876 — † 7. VI. 1930)

всією душею цій діяльності, і вже в Тарнові створив цілу майстерню з якої вийшов не один шедевр з під його пензля (картина «Ой, у полі жито» — темпера, кілька ікон, сила етюдів та багато портретів наших дипломатів, політиків, державних мужів та військових).

Після Тарнова перебрався покійний до Миколаєва в Галичині, де у родині д-ра Стефановича найшов дуже теплий прийом і продовжував далі займатися малярством. Врешті через півтора роки свого перебування у Миколаєві переїхав покійний до Львова на сталий побут, де крім малярства, приймав участь у громадсько-політичному життю. Якийсь час він був професором української (тайної) політехники, і в часи нагінки на українські високі школи був заарештований і відсидів кілька тижнів у тюрмі.

У Львові найбільш розвинувся його таланти. Він став душею, центром мистецького руху, об'єднував навколо себе молоді сили,

Проф. П. Холодний в Тарнові у своїй майстерні у 1922 році.
(із приватної збірки М. Ковальського).

заклав Гурток Діячів Українського Мистецтва. Його ділом були українські виставки картин, як у Львові в останніх роках, так ще і у Києві перед війною. Своєю плановою працею, невсипучою енергією він сприяв тому розвитку, який є на сьогодні серед мистецтва в Галичині.

У мистецтві покійний виявив себе надзвичайно багатого і ріжносторонньою індивідуальністю, і його творчість одбилася у багатьох ділянках. Ось як коротко характеризує його творчість останніх часів відомий критик мистецтва Микола Голубець:

«Стінопис, іконопис, вітражі церковна обстановка — все це зосередило не тільки муравлину працю, але й молодечий ентузіязм Петра Холодного. Нині важко спромогтись на дефініцію остаточних досягнень пок. мистця у тій ділянці, але здається, що тема в роді «Фра Анджелико й релігійне мистецтво Петра Холодного», насовується тут сама собою і скорше чи пізніше будуть проведені аналогії поміж творчою психікою тих двох, часом і расою відділених, а всеж таки так дуже собі близьких мистців. Тільки, що наш «Фра Анджелико» обєднав у собі всі зусилля епохи краще й повніше, аніж вони об'єднувалися в сочці творчості італійського мистця-богоугодника.

Поза релігійним мистецтвом Петра Холодного, якого теорів берегтиме Галичина як безцінних скарбів, на окрему студію ждестимуть

портрети пок. мистця, в яких галерії не тільки зареєстровано найвидатніші обличчя сучасності, але й збережено в їх характері духа й змагання епохи. Вожді української армії, державні мужі, політики й дипломати, діячі української культури, усі вони житимуть тим життям, яким натхнула їхні обличчя вдумчива і чутка кисть Петра Холодного. Як довг сплачений вимогам часу буде записана на рахунок Петра Холодного уся його праця в користь графічного вивінування української книжки і друку взагалі. Не без належного підчеркнення лишиться його праця в обсягу історії й історії українського мистецтва.

В усіх напрямках мистецької творчості виявив себе Петро Холодний, у релігійному мистецтві почав і завершив собою цілий етап розвитку, був видимою головою й духовним провідником сучасного мистецького покоління, виекспloatував себе в користь мистецтва, невблагано й не кидав ні кисти ні буйних замислів до останнього віддиху». («Діло», ч. 128).

Своїми персональними рисами — безконечною добротою, глибоким розумом, вдумливістю і надзвичайною тактовністю, він притягував до себе людей. Був він доступний для всіх, всіх вислуохував, кожному давав те, що потрібно, і його любили й шанували всі ті, кого він зустрічав у житті. Будучи завжди живою людиною, цікавився абсолютно всім, — був цікавий і для оточення своїми думками, оповіданнями, спогадами, замітками.

Помер від хвороби, що давно підточувала його знеможений емігрантськими умовами організм. Не зважав на неї і увесь час працював, та й умови його матеріальні не були такими блискучими, щоби серйозно лікуватися.

Не стало всім знаного Петра Івановича, але жити його образ буде на віки. Най буде пером йому чужа земля, великому громадянину, творцеві, великому українцеві.

М. К.

Похорон проф. П. І. Холодного.

(лист з Варшави)

10-го червня у Варшаві на православному кладовищі на Волі виросла нова могила, яка поховала небіжчика навіки. Поховано його урочисто з належною йому пошаною. Вирази безграничної і широкі вдячності за його горіння і самопосягання для української визвольної ідеї — на його могилу разом із смутком зложили всі, хто знав його. Ті, що прийшли в цей день сказати йому своє останнє «прощай» і своє останнє «спасибі» і ті, кого великі простори і чужі границі віддаляли від місця цієї сумної урочистості.

Перед похороном відбулася служба Божя, яку відправив п. о. Коваленко з о. дяконом та з п. о. Малюжинським, Соболевським, Матюхою та Симоновичем. Співав хор українських теологів. Урочисто виглядала церква. Посередині стояла труна з останками небіжчика, обвинута національним прапором, вкрита великою кількістю квітів, вінків та стрічок. Навкруги — море вогню від свічок і всі ті, що лічили своїм обов'язком

відпровадити небіжчика на місце останнього спочинку. Серед них в оточенню членів Уряду, генералів та представників численних організацій — Заступник Голови Директорії, Головний Отамана А. Лівіцький, що спеціально прибув до Варшави на похорон небіжчика, з яким він був споріднений і з яким лучили його близькі та приятелі відношення.

Кіічається служба Божа. П. о. Малюжинський з амвону звертається до присутніх і говорить що покійний був правдивим слугою Хрис а, бо одержані від Бога талани він сторицею віддав своєму народові, що був він великим патріотом, ще більшим, може, як ті, що підставляють груди під кулі ворога, бо ці останні находять раптову смерть, а покійний, як свічка, горів ціле життя і в цьому горінню, в цій праці безкрайї для батьківщини, повільно згорали його душа, серце, мозок...

Сумно несеться по церкві остання «Вічна пам'ять». Пан Головний Отаман і найближчі друзі покійного виносять труну. В тиші весняного вечера лунає могутнє «Святий Боже». Довгою алеєю цвинтаря, прикритою зеленою гушавиною старих дерев, тягнеться довгий ланцюг вінгів: від родини Лівіцьких і Холодних — незабутньому другові, батькові, дідові; від Уряду УНР — незломному борцеві, міністрові освіти; від друзів — бездоганному від друзів — останній братерський привіт, від вояцтва УНР — великому приятелеві; від Українського Центрального Комітету — незабутньому провідникові українського народу; від Українського Об'єднання в ЧСР; від української еміграції з Наддніпрянщини у Львові — великому українцеві Петрові Холодному; від Української Станиці в Каліші — міністрові освіти УНР; від Союзу Українок у Польщі — лицареві правди; від корпорації «Запорожжя» у Варшаві — великому педагогові; від Спілки інженерів та техніків українців емігрантів у Польщі — Петрові Холодному; від закордонного бюро УРДП — дорогому товаришеві; від Товариств «Луги» — своєму приятелеві; від б. січових стрільців — українському патріотові; від друзів мистців із Львова — дорогому Петрові Івановичеві; від пражської групи УРДП — незабутньому товаришеві; від мистецького гуртка «Спокій» — українському мистецтві: від родини В. і Л. Садовських — дорогому товаришеві; від К. Мацієвича — дорогому Петрові; від Миколи Ковальського — незабутньому другові і товаришеві; від Василя Краснопільського — дорогому другові і вчителеві.

Настав момент останнього прощання...

«Великий і дорогий скарб віддасмо ми нині в могилу», — говорить, прощаючися з небіжчиком, заступник голови Ради Міністрів проф. О. Лотоцький і пригадує, як від юнацьких літ горіла для народу душа його, як невсипуче розкидав він для нього свої сили у всіх ділянках народнього життя.

Сердечне і сумне «прошай» зложив над домовиною від імени вояцтва УНР військовий міністр ген. Сальський тому, хто в найтяжчих хвиликах української армії віддавався її інтересам і ділив з нею долю і недолю, тому, чий дух буде для українського всяка джерелом перемоги.

Довго і сумно промовляв над домовиною покійного — голова УЦК — М. Ковальський, пригадуючи найкращі сторінки його життя.

Дорогому вчителеві, який відійшов в момент, коли душа його найбільше для нас потрібна, зложив останнє «прошай» — п. В. Краснопільський, говорючи від імени всіх працівників народньої освіти, що люблять Україну його любов'ю.

Від імени українських мистців і Т-ва Допомоги емігрантам з Великої України з небіжчиком прощався арт.-мал Ю. Могалевський пригадуючи шляхетні риси його характеру і даючи оцінку його мистецькій творчости.

Далі над могилою промовляв п. Зайцев, пригадаючи, що покійний був людиною, в душі якої не було ненависти, бо вона уміла лише любити, людиною, яка у всьому шукала краси.

Від імени Спільки Українських Інвалідів промовляв ген. Загородський, від імени гуртка «Спокій» — арт. мал. П. Мегик, від імени української еміграції у Львові — полк. Р. Кузьминський.

Далі зачитано було телеграфічні вислови співчуття, які надіслали — Голова Ради Міністрів — В. Прокопович, Український Громадський Комітет в Румунії, Українська Господарча Академія в Подєбрадах, Бібліотека Наукового Т-ва ім. Шевченка у Львові, б. січові Стрільці, Українська еміграція у Львові, Наукове Т-во ім. Шевченка у Львові, Т-во письменників і журналістів у Львові, Управа Відділу УЦК у Білостоці, п. Лебиль-Юрчик, п. Осінчук, п. Корчинський, род. Ковжунів, род. Музиків та ин.)*

Починало темніти, коли під співи «Заповіту» і «Чуєш, брат мій» замурували його домовину.

Очі безвладно дивилися на свіжу землю, на гору квітів і вінків, а в повітрі лунали слова «Заповіту» — «Не забудьте спом'янути».

І ніби у відповідь на ці слова казала думка: пом'янемо, пом'янемо там, бо тут нас мало, там буде більше. Пом'янемо, бо несмертельний дух твоїй живе між нами і тут, на чужині, і там, на широких просторах України, живе в твоїй праці, яку так розкидав широко ти на твоєму життєвому шляху. —

І. Липовецький.

Своєрідна інтерпретація.

Коли в ч. 84 «Дней» я перечитав вільний переказ моєї промови, яку я виголосив на диспуті в Подєбрадах, то я нічого не мав проти того що п. Керенський приписав мені те, чого я не говорив. Не говорив, але міг сказати. І про те, що для нас РСФСР чи Росія має стати чужоземною державою, і про те, що до внутрішніх порядків цієї чужоземної держави нам нема жадного діла. Наші шляхи з Росією розійшлися і після того, як на руїнах совітів повстануть незалежні і демократичні республіки російська і українська, найліпше буде для обох, коли їхні відношення базуватимуться на добросусідських принципах, визнаних і регульованих міжнароднім правом і міжнародніми звичаями.

Але вільна передача моєї статті, що її зробив п. Керенський в «Днях» — ч. 86 («Ставка на розпад») йде надто налеко від справжнього змісту моїх слів. В своїй статті я виразно підкреслив, що большевики в р я т у в а л и від остаточного розпаду російську державу. Провели вони це в той спосіб, що замінили одні примусові зв'язки на інші. Вони замінили самодержав'я, владу єдиного всеросійського царя на владу совітів, владу партії. Очевидно, коли Керенський вважає, що російське самодержав'я і було тими «старими государственними связями», які давали змогу тримати в єдиному цілому велику державу російську, то сперечатися з ним не доводиться. Ми вважаємо, що це так, але також вважаємо, що зв'язок був примусовий, накинута нам згори і проти такого зв'язку, і як проти кожного иншого, вестимемо свою боротьбу.

Я не казав, далі, що большевики замінили ідею держави ідеєю інтернаціоналу. Це — невірно. Держава совітів існує, як реальний факт. Большевики замінили лише ідею «єдиного руського народу» ідею

*) Надіслані з Парижа співчуття од кількох громадських та національних організацій та від редакції «Тризуба» наспіли пізніше. І. Л.

спільного походження, спільної мови, спільного «котелку» — ідеєю інтернаціоналу. Бо там та ідея — вона збанкрутувала, вона не могла бути об'єднуючим чинником — треба було, щоби тримати вкупі всі народи під високою рукою Москви, придумати іншу ідею. Ця ідея — інтернаціонал — знову спільність, як що вже не мови, то «котелку», інтересів.

На наш погляд — большевизм, коли це явище розглядати з погляду державних взаємовідносин Москви і України — це остання, одчайдушна спроба схоронити Росію від неминучого кінця, неминучого розвалу. І не большевики розклали досередні сили в державі російській, як це твердить Керенський. Ці досередні сили розклалися проти волі большевиків: в наслідок того неминучого процесу, яким супроводиться пробудження і усвідомлення націй, що були до того часу в стані поневоленому. Большевики затримали цей процес. Але тепер, коли ми стоїмо на передодні кінця большевизму, ми дійсно «не скриваємо свого восторга», бо бачимо, що падає, завалюється остання перепона, яка перешкоджає нам «знову» вийти на широкий шлях творення власної державності. Я підкреслив «знову» — умисно. Бо в дальнішому Керенський, приводячи слова моєї статті дословно й беручи їх у лапки, це слово — «знову» — викинув із того речення, яке я тільки що навів.

Гадаю, що це не звичайна помилка, але свідоме перекручування тексту. Бо що означає слово — «знову» — (вийти на шлях творення власної державності)? Воно означає, що цей шлях обірваний був на півдорозі брутальною силою цих самих большевиків. Воно означає, що з року 1918, з незабутнього дня 22 січня, українська нація на цей шлях уже була вийшла. Лише переможена вона примушена чекати іншого зручного моменту.

Керенський же, випустивши «знову», хоче представити справу в той спосіб, що боротьба української нації за визволення, її змагання до самостійного існування — це діло рук «пілсудчиків» і ... большевиків; що в історії не було героїчної боротьби УНР з большевицькою йденікинською навалюю в 1919 та 1920 роках; що лише тепер, користуючися слабкістю Росії за большевиків, «російські самостійні» вскарабкуються на дорогу власної державності.

Це дійсно своєрідна інтерпретація тексту, інтерпретація, що межує з фальсифікацією.

І так думає, в такий спосіб потішає себе і ціла російська еміграція намагаючися встановити причинний зв'язок між змаганнями поневолених націй до визволення «зростом сепаратизму», з одного боку, і большевизмом — з другого.

Такого зв'язку не існує; є лише рівнобіжність, співіснування двох явищ. Навпаки, большевизм на протязі 12 років свого існування то й робить, що бореться проти національних змагань, «націоналістичних ухилів» українського народу. Ліквідація УКП, шумськизм, хвильовизм, волобуєщина, нарешті процес СВУ — це все наявні докази тому.

Слово «знову» можна викинути з тексту, переписуючи цитату; можна заховати його, щоби воно не мулило очі, не нагадувало про правду.

Але з історії не викреслити тих років творення української державности тих героїчних років існування України; їх не сховати!

І легенди про польську інтригу, як і колишні легенди про німецькі марки, не допоможуть. Історія іде вперед, а не назад!

Є. Гловінський

Українські виступи на міжнародному терені.

— Асамблея Унії товариств для Ліги Націй в Женеві. — Справа миру і промова Р. Смаль-Стоцького. — Резолюція протесту проти терору на Україні. — Організація комісії по студіюванню сходу Європи. — Національні меншості.

Звичайно Унія товариств для Ліги Націй місцем своїх річних загальних зборів, Асамблеї, обирає одну з європейських столиць, сполучаючи таким чином ділове засідання з справою пропаганди ідей Ліги Націй в тій чи іншій країні.

Але на цей раз зібралися в Женеві. Тут не потрібно агітувати за Лігу Націй і таким зібранням женеців не здивуєш. Але Унія, збираючись до Женеві, хотіла тим самим підкреслити свій безпосередній зв'язок з Лігою Націй. І дійсно, на відкриття Асамблеї з'явився сам Ерік Дрюмонд, беззмінний генеральний секретарь Ліги Націй і звернувся до Унії з великою привітальною промовою. Пізніше дуже змістовну промову виголосив Альберт Тома, директор міжнародного бюро праці.

З'їзд був досить чисельний. Майже всі європейські країни були репрезентовані. Крім того була делегація від Сполучених Штатів Америки і від Японії. Особливо чисельні були делегації великих європейських держав. На чолі французької делегації стояв Енессі, був міністр хліборобства в кабінетах Пуанкаре, Біріана і Тардьє; в складі делегації такі професори, як Бартелемі, Сель, Кассен та інші. Дуже велике значіння Унії надає Німеччина. На чолі її делегації стоїть граф Бернсдорф, що є одночасно і постійним делегатом Німеччини до Ліги Націй і спеціально до комісії розбросення. Англійську делегацію репрезентував сивий і дуже декоративний Лорд Дікінсон. Провадив Асамблею голандський делегат до Ліги Націй — був. голова ради міністрів п. Лімбург, що виявив не аби які здібності до провадження цих дуже трудних зборів, де було обмірковано і прийнято силу всіляких резолюцій і побажань до Ліги Націй та до власних органів Унії.

Українська делегація була досить чисельна: проф. Яковлів, голова Українського Товариства для Ліги Націй, проф. Шульгин, постійний делегат, проф. Р. Смаль-Стоцький, генеральний секретарь і пані Анна Келер-Чикаленко, представниця жіночих українських організацій. Делегації на цей раз довелося бути дуже активною і в двох питаннях забрати слово на пленумі Асамблеї.

* * *

Питання, яке найбільше хвилювало Асамблею полягало в тому, як забезпечити мир і спокій в Європі і на цілому світі. Серед загальних слів, ширих і неширих, серед зачитуваних різних резолюцій і поправок до них, серед взаємних переконань про успіх і прогрес миру в світі, несподіванно в залі пролунало дійсно правдиве слово. Говорити правду може

собі дозволити або той, що все має і ні з ним не рахується, або той, хто все втратив і на все надіється і має право сказати людям те, що є в дійсності, хоч би ця дійсність і була прикрою. На цей раз ця честь припала українському делегатові проф. Р. Смаль-Стоцькому, якій виголосив на англійській і потім на німецькій мові промову, яку приводимо тут повністю:

Пане Президенте, Пані й Панове!

«Дозвольте мені сказати кілька слів до наших резолюцій що-до організації миру. Я хотів би Вам показати різницю між теорією і фактами життя, — і ви сами вже зрозумієте оскільки наші резолюції можна практично примінити до проблем Східної Європи, оскільки вони мають практичну вартість.

«Із цілого комплексу питань обмежусь двома точками. Перше — про справу «міжнародної» безпечности. Чи ви звернули вашу увагу на те, що майже у всіх державах ми маємо систематичну пропаганду горожанської війни, — організовану III інтернаціоналом, — а властиво правительством СРСРського Союзу? Я надіюся, Пані й Панове, що Ви пам'ятасте сумні події минулих місяців і що ви мене зрозумієте, як що скажу, що стріли московських диктаторів попадають в кожне місце, куди вони накажуть. Большевицький генеральний штаб повидавав цілий ряд праць що ясно показують, до якого високого ступеня вже в нього розвинена і опрацьована теорія і практика горожанської війни.

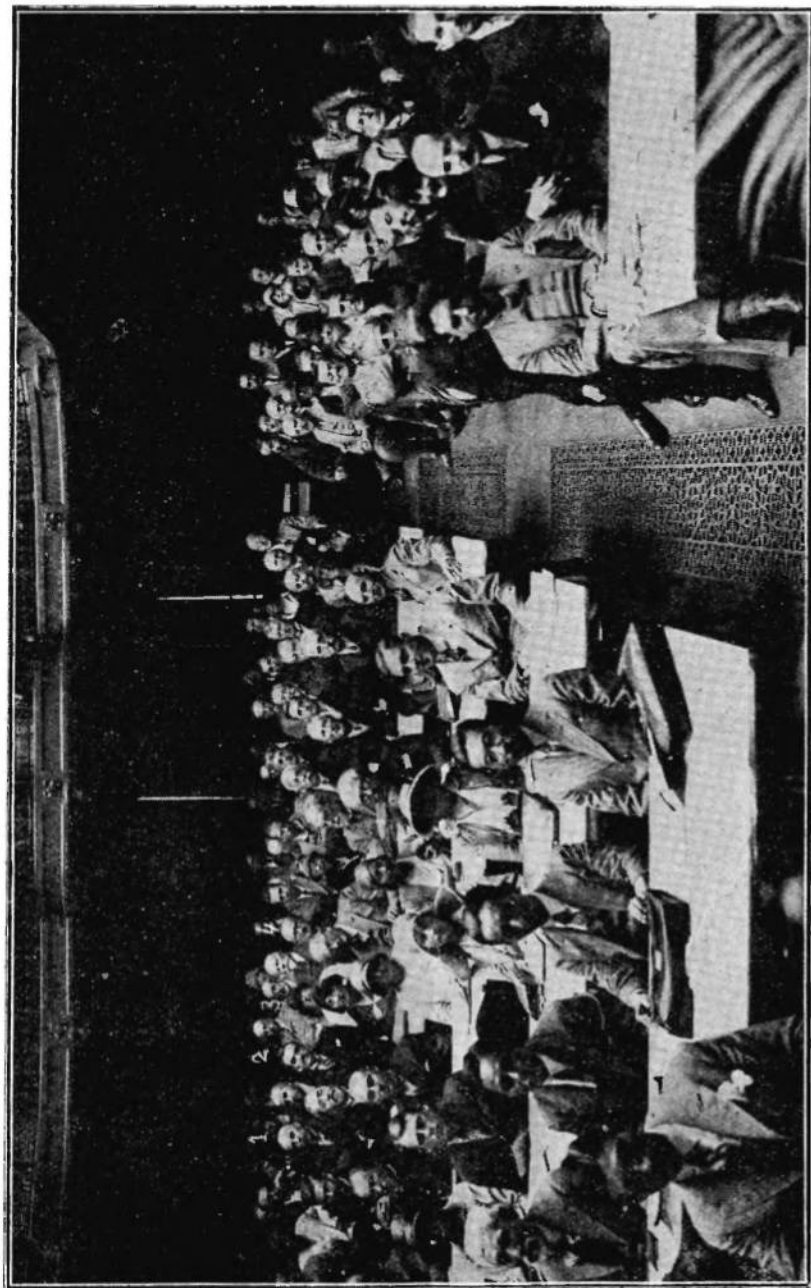
«От же, Пані й Панове, ця потайна праця большевиків є одною з великих небезпек міжнародного миру і спокою. Але ми не знайдемо в наших резолюціях практичних пропозицій покінчити з тією безперестанною загрозою московських посіпак.

«Друга точка має зв'язок із мирним поладженням непорозумінь — конфліктів. Ми змагаємось в наших резолюціях до того, що би встановити мирні засоби для впорядкування всіх без винятку конфліктів між народами. Добре! Але ось задумайтесь над такими фактами. Не буду говорити про мою батьківщину Україну, — я її долю вам покажу на прикладі Грузії. Грузія до 18 століття самостійна держава, проявлявала у 1918 році свою незалежність — як Фінляндія, Естонія, Латвія, Литва, Польща, Україна. А в році 1921 та Грузинська держава, що була визнана майже всіма державами світу, але не встигла стати дійсним членом Ліги Націй, бо технічні формальності були ще в бігу, — ось на цю Грузинську державу, державу демократичну на чолі із великим патріотом Йорданія, — без виповіднення війни нападено і окуповано большевиками. Її законне правительство мусило покинути країну та піти в еміграцію. — А я вас, Пані й Панове, питаю тепер, де в Європі, чи на світі є той міжнародний форум, той суд, куди б грузинський народ міг подати скаргу на большевицького напасника, на окупанта, що ногами потоптав право, мир та істину. Де? Куди цьому народові вдатись?

«Тяжкі наслідки виходять із того, що на ката народів східної Європи суду немає: — а подібна до Грузії доля спліткала Україну, Кубань, і Азербейджан, і Горців, і Туркестан, і Татар, і Карельців. А це все разом 80 мільонів народу — не дрібниця.

«Ви тепер зрозумієте, Пані й Панове, чому народи Східної Європи чим раз менше надіються на мирне привернення, реституцію своїх прав, — що передовсім молодь починає вірити тільки в саму зброю.

«Хочу, що би ніхто мене зле нерозумів. Я не закликаю Захід до ніяких інтервенцій. Нація, що потрібує інтервенції не є нацією. У нас стане сил, щоби у відповідній хвилі власними силами — кров'ю й зброєю визволитися. Пам'ятайте історію Греків,

Конгрес Міжнародної Унії Т-в для Ліги Націй в Женеві. (Українські делегати: 1. проф. А. Яковлів, 2. проф. О. Шульгин, 3. пані Ганна Келер-Чикаленко, 4. д-р Роман Смаль-Стоцький).

Італійців, Сербів, Болгар, Чехів та Поляків. Черга до нас дійшла — і ми не сумніваємося у великому слові Масарика, *granda vitezi*, правда переможе.

«Тому ми не прохаємо вас про якусь ласку — а питаємо: чи наше визволення має бути знову ділом зброї? Це для нас — народу миролюбного тяжка журба, але, коли це станеться, це буде вина ваша, це вина громадської opinii західньої Європи, що не цікавиться проблемами Сходу Європи і тільки наивно радіє, що большевики підписали пакт Келого, ті самі большевики, що в цілій західній Європі організують горсжанську війну...

«Також і резолюції нашої Унії про мирне впорядкування конфліктів не вказують жадного шляху для мирного розв'язання наших східних прблем. І я питаю вас, Пані і Панове чи ті 80 мільонів поневоленних народів мають стати до кровавої війни — за свою незалежність, чи ви нам вкажете інший мирний шлях до визволення, до триумфа права і справедливості?»

Звичайно, відповіді на свої питання українська делегація не отримала: виступати на таких широких зборах проти совітського союзу ні одна делегація, що здебільшого через своїх голів зв'язані з урядами, не зважилася, але вате зустріла вся аудиторія промову п. Стоцького, що до речі дуже добре її виголосив, ясными оплесками.

* * *

Справою, яка особливо займала увагу української делегації була резолюція протесту проти терору та релігійних переслідувань на Україні; українське товариство ще за шість тижнів згідно з правилами, Унії, подало свій внесок, де між іншими так виправдувала свої жадання:

«Тисячі інтелігентів і селян арештовано, посажено у в'язниці, заслано, розстріляно. Відбувся великий процес у Харькові, де фігурували в якості обвинувачених кращі українські письменники та учені. Академик сфремов, моральний авторитет якого є так великий на Україні, засуджений на десять літ совітської в'язниці; багато його друзів поділяють ту саму долю. Переслідування продовжуються без перестану: Українську Автокефальну Церкву розв'язано, спрофановано і попросту знищено. Священників так само переслідується, і віруючі не можуть часом відслухати службу. Нема чого говорити, що жадних індивідуальних свобод і в першу чергу свободи преси, ніколи не існувало на Україні під совітами».

Цей вищенаведений лист, разом з проєктом резолюції був розісланий секретарем Унії і роздавався під час асамблеї.

Згідно з загальними порядками Унії, наша резолюція мала спершу перейти через відповідну комісію, а саме комісію політичну, в якій головує сам президент Унії п. Лімбурк. Отже, коли дійшло в комісії до нашої резолюції, то виявилось, що маютья заперечення з боку Англійської і Німецької делегації, які вимагали змінення тексту резолюції в напрямку її узагальнення.

Ці заперечення трохи не привели до одкладення резолюції на осінь, але своєчасна інтервенція одного з поважних делегатів Центрально-Європейських країн та української делегації привели до того, що створено було комісію для порозуміння в складі представників делегації Британської, Німецької, Чехословацької, Австрійської і, розуміється, Української. При першій же зустрічі представників цих делегацій виявилось, що англійці воліють усунути момент політичний і протестувати тільки проти релігійних переслідувань. На це другі делегати вказували, що не порушуючи суто політичних проблем, вони не розуміють чому можна протестувати проти релігійних переслідувань і замовчувати такі факти, як, наприклад, розстріли без суда. Пікантність суперечки побільшувалася тим, що німецька делегація заявила, що приєднується тільки

до протесту у загальній формі, себ то проти терору взагалі і з англійським проектом погодитись не може. Протягом двох днів українські делегати і інші, що близько до серця взяли справу протесту (а таких було кілька), вели перетрактації в цій справі, аж доки не з'ясували, що майже всі інші делегації, в тому числі французька і японська, цілковито годяться на протест і то в самих широких рямцях. Після цього нічого не залишалось, як піддати під голосування резолюції, але шукаючи єдності, пощастило українській делегації при допомозі керуючих чинників Унії знайти нарешті формулу, яка в с і х п о г о д и л а . Ця остаточна резолюція була негайно видрукowana секретаріатом і роздана делегатам. 9-го червня вранці справа знов прийшла до комісії. Англійській делегат ще зробив одно зауваження, але на своїй попраці властиво не настоював. Граф Бернсдорф приєднався до резолюції в імені німецької делегації, хоч і зробив застереження, що вважає цю резолюцію ухилом від справжнього предмету Унії: справи Ліги Націй та миру. Але це дало тільки привід до кількох гарячих виступів на підтримку резолюції, з боку різних делегатів. Після коротких зауважень п. Шульгина, який настоював на прийняттю резолюції без змін, остання пройшла в комісії одногосно і тепер мала бути поставленою на пленум Асамблеї. Докладчиком від комісії голова призначив п. Шульгина.

Вже під вечір 9-го червня, себ то під кінець останнього засідання, пройшла наша справа. Проф. Шульгин мусів за пізнім часом обмежитись тільки короткою промовою. Подаємо наперед текст самої резолюції.

«Асамблея,

Глибоко зворушена новинами, розповсюдженими по цілому світу про переслідування, які є протилежними елементарним принципам особистої свободи кожного людського індивіда, переслідування, жертвою яких є Україна і інші республіки совітського Союзу,

— протестує урочисто проти цих методів, які засуджені сумлінням цілого світу і які загрожують порушення добрих стосунків між націями, від чого залежить мир».

«Я не повинен, розпочав свою промову докладчик, подавати вам загальну картину того, що діється на Україні і в інших совітських республіках. Резолюція, яку я тут пропоную в імені політичної комісії, передбачає, що ви знаєте з новин, розповсюджених по всьому світу, про переслідування на Україні. Справа ходить тільки про те, чи ці новини відповідають дійсності. Стоючи перед відомостями протирічливими, західня людина питає часом себе: де ж правда? — От же до цього питання треба підходити так, як підходить історик до трудної доби, де багато документів і фактів, які на перший погляд протирічать оден одному. Тоді історик приміює методи критичного аналізу і після цього у нього залишається те, в чому він не має жадних сумнівів. Коли що до сучасної України і інших совітських республік проробимо те саме, то з певністю можемо встановити, що ні індивідуальної, ні політичної свободи там не існує; що людей там арештують, засилають і розстрілюють без суду, що принципи «Декларації Прав Людини і Громадянина», принципи, які всім тут присутнім є дорогі, ганебно там порушені. Отже є досить твердо встановлених фактів переслідувань релігійних і терору на Україні і в інших совітських країнах, щоб цілковито оправдати ту резолюцію, яку політична комісія вам пропонує.

«Може повстати питання чи не виходимо ми, Унія Товариства для Ліги Націй, за межі нашої компетенції, приймаючи

таку резолюцію? — Але погляньте на її останній розділ. Там сказано, що від цього «залежить мир». І дійсно, невже ви, панове, думаєте, що нарід наш без кінця терпітиме цей гніт, невже ви думаєте, що коли цей стан річей затягнеться, не прийде до нової війни, до збройної боротьби між народами підневоленими і їх гнобителями? Ми дбаємо про мир, отже ми мусимо дбати про припинення тих страшних фактів, які з такою силою нівечать Україну.

«Може у Вас повстане питання, яке практичне значіння матиме наш вотум? — Але як не сміються над громадською опінією совітські диктатори, з нею вони мусять рахуватися. Я не думаю, щоб ця резолюція могла вилікувати авторів терору і релігійних переслідувань, тільки гадаю, що такі резолюції допоможуть цим безнадійно хворим скорше умерти.

«Але нехай навіть не буде жадного практичного висліду з цієї резолюції, вона все же буде мати своє значіння: ви даєте нам, українцям, і всім тим, що безсило дивляться на страждання близьких в совітським пеклі, певне моральне задоволення. Ви даєте моральне задоволення тим жертвам терору, які перед своїми катами зможуть сказати: — «у вас є сила і зброя, ви можете нас замучити, вбити, але з а с у д ж е н і н е м и, а в и і не вічним судом, у який ви не вірите, не судом історії, з якого ви смієтеся, а судом всього цивілізованого світу, від якого ви все ж залежите».

Промова була зустрінута оплесками всієї залі. Голова асамблеї поставив трафаретні питання: «хто проти», «хто утримався» і стукнувши по столу своїм дерев'яним молотком оголосив: «прийнято одногolosно». Знову одностайні оплески.

Увечері, під час прощального банкету, багато делегатів здоровили українців з успіхом, висловлюючи на різні лади своє співчуття. А на другий день, подаючи звіт про останнє засідання Асамблеї, «Журналь де Женев» так писав про українську справу:

«Ганебні переслідування, жертвою яких стала Україна, викликали в Центральній залі (де засідала Асамблея) відгуки безконечної симпатії (*des echos infiniment sympathiques*) П. Шульгин, український делегат, піднімає не без зворушення завісу страшної драми, яка охопила його країну, і згідно його пропозиції асамблея приймає резолюцію протесту проти нелюдського режиму, який завели совіти на Україні».

Після резолюції, яку минулого літа було переведено на з'їзді був. комбатантів СІАМАС'у проти окупації України взагалі, це перший і дійсно голосний відгук великого міжнародного протесту у відповідь на страшний терор цього року на Україні.

* * *

Третє питання, яке під час засідання асамблеї цікавило нашу делегацію, — це справа комісії для студіювання сходу Європи. На сторінках «Тризуба» вже згадувалося про висліди подорожі проф. Шульгина до Брюсселю в лютому місяці на засідання політичної комісії Унії Товариств для Ліги Націй. Як пригадають наші читачі, пропозиція українського делегата про організацію при Унії студій над питаннями сходу Європи зустріла сприятливий відгук в комісії і там було створено невеликий комітет для засування і остаточного формулювання цієї пропозиції. Нині в Женеві, 4-5 червня 'цей комітет зібрався під головуванням італійського делегата Джаніні, що є уповноваженим міністром і директором Інститута для сходу Європи в Римі. В засіданню взяли участь австрійський делегат був. амбасадор Думба, французький делегат проф. Прудомо, польський делегат п. посол Ліпацевич та проф. Шульгин.

Український делегат, як ініціатор справи, зробив доклад, і після

обміркування комітет односторонньо вирішив бажанність створення постійної підкомісії для країн сходу Європи, що знаходиться зараз по-за межами впливу Ліги Націй. Особливу увагу на думку комітету треба звернути на нові республіки, як Україна, Кавказ, Середне-Азійські республіки, Біла Русь, Карелія, які не так давно повстали і через це є мало знані. В такому дусі було доручено п. Шульгину скласти рапорт для постійної політичної комісії, що має зібратись в жовтні місяці в Данцігу. Є вигляди, що комісія цей рапорт прийме і що знайдено буде можливість друкувати виследи праць майбутньої постійної підкомісії для студіювання сходу Європи. Можна сподіватись таким чином, що ця наша ініціатива дасть добрі наслідки.

* * *

В комісії меншостей не обійшлося без інцидентів, які на цей раз створювали югославські делегати. Було ухвалено з де-якими змінами далекойдучу резолюцію що-до забезпечення національних меншостей, яку ще в Брюсселі було запропоновано німецьким делегатом. Українська делегація ще в Брюсселі зазначила свою позицію в цій справі і підпирала резолюцію без застережень.

Женеvecь.

Свято Драгоманова в Женеві.

Тридцять п'ять років минуло, коли в червні 1895 р., в Болгарії помер Михайло Драгоманів. Є чутка, що на його могилі цього року буде поставлено пам'ятник. Одночасно і український клуб у Женеві мав добру ідею відзначити це 35-ліття своїм женеvecьким святом. Драгоманів жив з родиною найдовший час (від 1881 до 1889 р.) в домі на rue Dancet, невеличкій затишній улиці Женеві. Там серед старого зеленого саду стоїть двохповерховий будинок. Люде, що бували у Драгоманових, кажуть, що майже ніщо не змінилось з того часу... На цьому домі і вирішено було прибити пам'ятну дошку.

13 червня об 11 г. ранку почали сходитись до будинку українці, приятелі України, приятелі Драгоманова і нарешті офіційні особи. Рівно в призначену годину (11^{1/2} г. р.) урочистість розпочинається. Першим виступає п. Туреттіні, державний радник, міністр внутрішніх справ женеvecького кантону, який в коротких словах вітає присутніх в імені женеvecького уряду і муніципалітета та одмічає важливість того акту, що має відбутись.

В цей мент голова українського клубу Евг. Бачинський здійснює жовто-блакитний прапор, яким була завішана пам'ятна дошка. Розносяться оплески... На дошці виґравовано такий напис:

Ici vecut, de 1881 à 1889,

Michel Dragomanov,

Savant, publiciste et grand patriote de l'Ukraine

(тут жив від 1881 р. до 1889, Михайло Драгоманів, учений, публіцист і великий патріот України).

Другим промовцем виступає ректор женеvecького університету проф. Вернер, що вітає присутніх в імені університету. Одмічаючи наукові заслуги Драгоманова, ректор згадує, як з архівів університету він довідався, що в свій час піднімалося питання про надання Драгоманову одної катедри в женеvecькому університеті. Згадуючи в своїй промові про недавнє заснування в Женеві студенського товариства «Україна», ректор висловлює свої щирі симпатії до українського народу, говорячи, що та

свобода, до якої ми прагнемо, є також передумовою всякого наукового досліджу.

Пані Акерман відчитала далі коретенького листа пані Шишманової Драгоманової, яка відмічає симпатії свого батька до Женеві та її демократичних порядків.

Нарешті, виступає проф. Евген Піттар, старий приятель України, відомий антрополог, декан природничого факультету. Він докладніше зупиняється на великих наукових заслугах Драгоманова, як фольклориста, географа (його співпраця з Елізе Реклю) і при цій нагоді відмічає антропологічну, етнографічну і культурну окремішність українського народу.

Останнім говорить проф. Шульгин.

В цю хвилину починається густий дощ, але присутні не розходяться. П. Шульгин в кількох словах зазначив значіння Женеві в ХІХ столітті, як свого роду постійного місця осідку своєрідної Ліги Націй, еміграції поневолених народів. Женева, завдяки Драгоманову і тій діяльності, що він тут провадив, завдяки тому кличу до національного пробудження, що звідси ми почули, стала історичним містом в аналах нашого народу. Драгоманів був великим ученим, його політичні ідеї належать всьому поступовому людству; він дав багато болгарській культурі, ще більше російському лібералізму, але Драгоманів жив, працював і болів душою все своє життя за свою батьківщину, за Україну. «Він нам належить» і це дає право промовцеві подякувати офіційним особам і всім присутнім за те, що вони взяли участь в святі.

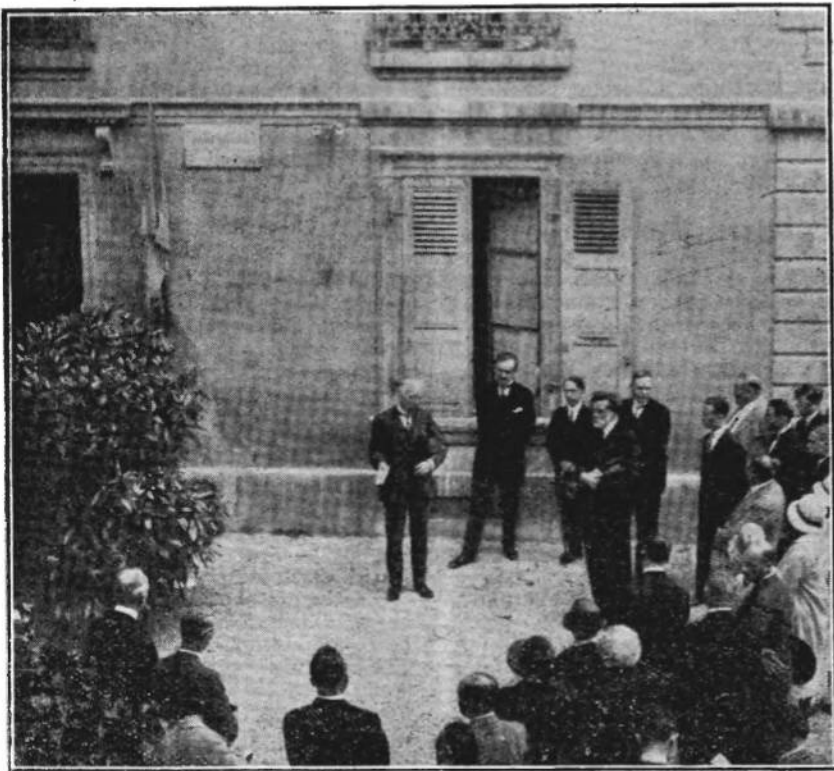
Свято скінчено. Церемонія справила як найкраще вражіння не тільки на українців, але й на сторонніх. Серед останніх треба ще відмітити кількох осіб: п. Каза, представник мійської управи; п. Руссі, секретарь університету; відома письменниця Ноель Рожер; п. Вільям Мартен, найвпливовіший публіцист Швейцарії, старий наш приятель; від литовців п. Габріс, від чехів п. Кепель; від Грузії п. Шавішвілі; голова слав'янського інститута п. Карцевський з дружиною; від сіоністів п. Аберсон. Були представники і від болгарської колонії, також і каталонці. Крім того ціла низка людей, що були особистими приятелями Драгоманова. Серед них треба відмітити пані Гольштейн, яка не дивлячись на свої більш, як 80 літ, спеціально приїхала з Парижу на свято; її син, женевець професор др. Вебер Болер, що дуже багато сприяв успіху церемонії; внук відомого географа Елізе Реклю, з яким співробітничав Драгоманів і т. д. З українців, крім зазначених вище, були пані Ганна Келлер-Чикаленко, заступниця голови клубу, пані Бачинська і всі студенти, що вчать в Женеві.

* * *

Цим пам'ятний день не скінчився. На вечір, на 9 годину, призначено було збори, де мали ті, що знали твори і життя Драгоманова поділитись думками і споминами про велику людину. Вечір мав відбутись в залах «Атене», властиво в музею з гарними старовинними образами; загальне вражіння від помешкання приємне і це вже створювало відповідну атмосферу вечера. Народу досить багато, сая, де мали говорити промови — повна. Богато тих самих осіб, що були і вранці, але чимало і нових, суто вже женевських обличь.

Цю интимну академію розпочинає голова клубу п. Бачинський, який в своїй короткій, але змістовній промові відмітив великі національні заслуги Драгоманова, зазначивши разом з тим, що нині весь український нарід став на ґрунт незалежності, тоді як Драгоманів висував ще федеративну ідею. Це не заважало Драгоманову, додає промовець, вважати на прикінці свого життя добу, в яку Україна була зв'язана з Москвою, за «пропащий час». Подякувавши всіх, що сприяли до успіху свята і відмітивши особливо заслуги в цьому д-ра Вебера Болера, п. Бачинський передає останньому головування, згадавши на кінці про при-

Свято відкриття пам'ятної таблиці на будинку в Женеві, де жив М. Драгоманів.

вітання, що поспіли на той час до Женеві від різних українських установ і окремих осіб.

Далі слово забирає проф. Шульгин, який першу частину промови своєї присвячує спогадам про ближче Драгоманову оточення, яке промовець знав особисто. Сказавши кілька теплих слів про родину Драгоманових-Шишманових, п. Шульгин згадав також про свого батька, що був на початку перебування Драгоманова в Женеві одним з найближчих його співробітників, згадав про Федора Вовка, Кузьму та інших.

Далі промовець спробував дати загальну характеристику Драгоманова, зазначивши наперед його колосальне значіння в історії політичного розвитку України, особливо в час до 1917 року. Ім'я Драгоманова носить не одна з українських установ і в першу чергу треба назвати: Вищий Педагогічний Інститут в Празі, який щороку присвячує академію пам'яті свого патрона.

Не маючи змоги в короткій кореспонденції передати півгодинової промови п. Шульгина, ми відмітимо тільки його лейт мотив: Драгоманів є не тільки творцем політичного руху, але й частиною історії: не можна через те, що ми перейшли на дальшу стадію нашого розвитку применшувати значіння Драгоманова, за те що він, наприклад, був федералістом.

Він був таким до того не з принципових, а з річевих мотивів, принципово він визнавав право українського народу на незалежність. Зупинившись також на його соціальних та політичних поглядах, відмітивши високу компетентність Драгоманова в студіях над національними питаннями взагалі, подавши загальні уваги про тогочасний стан України, промовець особливо відмітив те значіння, яке надавав Драгоманів і його покоління питанням моралі: «Чисте діло вимагає чистих рук». Час, закінчує п. Шульгин, вимагає від нас високого напруження в о л і , але воля людська не мусить йти всупереч з морал'ю, і ми мусимо чистим нести той прапор, який передали нам попередні покоління...

Слово бере пані Гольштейн, яку, з огляду на вік і близькість до Драгоманова, аудиторія зустріла довгими оплесками. — Це була дуже присмачена бесіда і що найбільше вражало слухачів це живий розум, ясність пам'яті, яскравість, з якою виходили образи минулого і особливо образ Драгоманова з уст людини, що вже перейшла на дев'ятий десяток свого життя. Пані Гольштейн дуже мило полемизувала увесь час з п. Шульгиним, що тут же сидів на першому креслі, і вся її промова носила характер бесіди. Властиво більшості тез попереднього промовця вона прийняла і навіть яскравіше їх підкреслила (напр. соціалізм Драгоманова, його анархистично-ліберальні погляди, його горожанську мужність, за яку говорив теж п. Шульгин). Але пані Гольштейн, яка на дуже добрій французькій мові заявила, що вона «кацапка» (хоч її син, що вже зовсім оженевився, цьому і заперечував, говорячи, що у них є трохи української крові) і вимагала хоч частину Драгоманова собі з огляду на те, що він, як це і п. Шульгин відмічав, був властиво і основоположником конституціоналізму та лібералізму в Росії. А разом з тим серед цих суперечок, на які, з огляду на вік пані Гольштейн, звичайно, ніхто не потребував реагувати, бесідниця дуже тепло змалювала образ великої людини, говорячи про його працюваність, про його дивовижну пам'ять, про його відданність своєму українському народові і заявила, що Драгоманів опреділив її власний світогляд у зрілі роки.

Нарешті взяв слово голова др. Вебер і з великою любов'ю згадував Драгоманова, як педагога, котрий непомітно умів підчинити собі молоду людину. П. Вебер на все життя залишається вдячним Драгоманову. Згадував як в ті часи в салоні його матері цілі ночі дебатували люди між собою. Це був час надзвичайно говорючий. І тільки Драгоманів знав міру словам, бо мусів же він колись працювати. «Мені, хлопцеві, здавалося тоді (звертаючись до матері), що Драгоманів був вище всіх вас».

Не можна передати всіх деталей цих інтересних споминів і дуже бажано було б, щоб вони були детальніше записані обома авторами.

Кінчилась бесіда загальна, перейшли другої салю де було подано чай і почались вже більш інтимні спогади. Студенти заспівали українських пісень і це ще більше оживило зібрання. Розійшлися пізно.

Той хто перечитає ці рядки, сам зрозуміє скільки енергії треба було витратити, щоб все це так добре перейшло і цим ми завдячуємо голові клубу Бачинському і його заступниці пані Келлер-Чикаленко, що разом з ним віддала багато сил і часу на цю справу, притягнувши до свята чимало своїх женевських знайомих. Треба ще відмітити наздвичайно прихильне відношення женевської преси: було уміщено статті, портрет Драгоманова, звіти про урочистість, про вечерню бесіду (загалом 10 ріжних друкув). Це свято, як і попереднє Шевченківське, створило ту сприятливу до України атмосферу, яка безперечно відбиватиметься і на деяких більш загальних справах, що мають рішатися в цій новій світовій столиці.

О. Я.

Другі збори Ради Українського Центрального Комітету в Польщі.

8-го червня б. р. відбулися у Варшаві вже другі збори обраної на 2-му делегатському з'їзді української еміграції — Ради Українського Центрального Комітету в Польщі. На збори прибуло 14 членів Ради, Головна Управа УЦК, її Ревізійна комісія та Громадський Суд. Серед членів Ради, що взяли участь в цих зборах, були: проф. О. Лотоцький, ген. В. Сальський, ген. П. Шандрук, ген. В. Сінклер, ген. Загородський, ректор Шовгенів, д-р Л. Чикаленко, п. А. Лукашевич, лейт. Шрамченко, д-р П. Шкурат, полк. М. Серета, полк. М. Чижевський, пор. Киричок і сотн. І. Липовецький. Головну Управу УЦК репрезентували: п. п. М. Ковальський, ген. В. Куш, полк. І. Золотницький, В. Краснопільський, п. Сулятицький і полк. М. Садовський. Ревізійну Комісію — А. Лукашевич, М. Кудрицький, Л. Макаревич і І. Шевченко. Громадський суд — ген. В. Змісько, П. Руткевич і С. Іванович.

Збори відкрив Голова Президії Ради проф. О. Лотоцький. В своїй промові підкреслив він вагу, яку має Рада в розпорошеному життю української політичної еміграції у Польщі. Він з сумом інформує присутніх про передчасну смерть видатного і передового українського громадського та політичного діяча, члена Ради — бл. пам. П. І. Холодного і переходить до огляду його заслуг перед українським народом, які залишив він на своєму перерваному життєвому шляху. «Сумно, але не будемо сумувати, — каже проф. О. Лотоцький. Пам'яті його, пам'яті цієї невтомної людини нині — ми присвяtimo ці сьогоднішні наші збори».

Збори вшановують пам'ять П. І. Холодного вставанням та затверджують протокол попередньої сесії Ради.

Голова президії інформує, що замість вибувших із складу членів Ради Є. Галаневича, д-ра Ю. Липи та померлого П. І. Холодного — в склад її членів увійшли М. Чижевський, С. Киричок та І. Липовецький. На порядок денний виходить одна з головних точок нарад Ради — справоздання з діяльності Головної Управи УЦК, яке по черзі складають її члени. Ген. В. Куш, здаючи справоздання з праці організаційної секції Головної Управи, докладно зупинився на організаційному життю поодиноких його відділів, торкнувся шляху, яким переведився перехід життя відділів на нові організаційні підстави, передбачені затвердженим вже польською владою новим статутом Т-ва УЦК, заналізував стан потреб поодиноких осередків української еміграції і задоволення їх Головною Управою УЦК, представив повну схему сучасної української еміграції у Польщі, ілюструючи її відповідними цифровими даними. Ці останні яскраво вказують на систематичне збільшення об'єднаних осередків української еміграції на місцях, а також систематичний зріст кількості членів їх. Не малу увагу присвятила Головна Управа справі відвідувань її членами поодиноких її відділів, доводячи кількість відвіданих нею в минулому році осередків до 20-ти. Належне місце в праці Головної Управи, а тим самим і в справозданню організаційної секції, знайшла також і Українська Станиця, в якій на сьогодні перебуває до 750 осіб українських старшин, козаків та їхніх родин.

Справоздання з діяльності культурно-освітньої секції Головної Управи склав п. В. Краснопільський. В цій ділянці праці УЦК досягнуто також багато успіхів, а сама праця секції провадилася в папрямку забезпечення еміграції українською літературою, організації рухомих бібліотек, кількості яких на сьогодні досягла — 25-ти, підготовки і організації національних свят, розсилання на периферію зразкових рефератів, підсилення її періодичною літературою та ин. Немалу увагу було присвячено і тут відвідуванню еміграційних осередків членом Головної Управи, якою вимагала організація культурно-освітньої праці на місцях. З цієї

метою було відвідано в минулому році — 14 осередків і цілу низку їх намічено відвідати в будуччині. Зупиняючися окремо на огляді культурно-освітнього життя Варшави, належить підкреслити досить поступовий розвиток української бібліотеки при Головній Управі УЦК, засновання при ній книгарні, участь в заснованню української дитячої школи, організацію низки недільних відчитів, яку на підставі ухвали Головної Управи перевела спеціальна Комісія з проф. О. Лотоцьким на чолі, які виголошувалися місцевою українською професурою та видатними українськими діячами і які з успіхом можна було б назвати — Народнім Університетом.

Про діяльність інвалідської секції досить докладне справоздання склав її керівник — полк. М. Садовський, фіксуючи в ньому певнину працю та її численні здобутки для псалішення долі українського інваліда в Польщі.

Також полк. М. Садовський склав справоздання з діяльності Секретаріату Головної Управи, даючи в ньому докладну статистику одержаних і висланих листувань, обіжників, рефератів та ин. кореспонденції, яка від 1 січня мин. року до дня зборів досягла — 11.000 номерів. Цифра ця сама вже собою є виразною ілюстрацією інтенсивної праці не лише Секретаріату, але і цілої Головної Управи УЦК.

Справоздання з діяльності правничої секції склав її керівник — П. Сулятицький. В ньому торкнувся він праць Головної Управи над поліпшенням правового становища української еміграції у Польщі, над управлінням емігрантів, що прибувають до Польщі по закінченню вищих студій в інших державах, останньої реєстрації, видачі наansenовських паспортів та стану приміщення української еміграції на роботи в інших державах.

Керівник господарчо-фінансової секції — п. І. Золотницький склав Раді грошеве справоздання Головної Управи за 1929 рік, в якому по черзі торкнувся допомог Українській Станиці, українським військовим інвалідам, українським емігрантам та громадським організаціям і ин.

Голова Головної Управи УЦК — п. М. Ковальський поповнив де-в чому справоздання членів Управи і докладно зупинився на плані праці Головної Управи в біжучому 1930 році. В цьому році передбачає він ще більшу інтенсифікацію праці як в центрі, так і на місцях. Він інформує що підготовляється ґрунт до засновання цілої низки нових відділів і представництв УЦК, що передбачається нав'язання ще більшого контакту з еміграційними осередками на місцях і частіше відвідування периферії представниками УЦК, що намічається засновання постійних бібліотек при 16 відділах УЦК, організація національного хору і трупи у Варшаві, засновання кількох сталих стипендій для учнів середніх і вищих шкіл. Ціла низка стремління до поліпшення долі українських інвалідів, в проєкті Голови УЦК, завершується будовою Дому Українського Інваліда у Польщі. Цілком слушно підкреслює він, що збільшена інтенсифікація життя української еміграції на місцях, матиме в своїх наслідках і збільшення впливів до центральної скарбниці, що в свою чергу уможливить Головній Управі поширення видачі допомог в тих ділянках життя, які найбільше її вимагають.

Річний бюджет Головної Управи УЦК на 1930 рік представив зборам — п. І. Золотницький.

Голова Ревізійної Комісії — А. Лукашевич представив Раді загальні уваги до переведеної ревізії справ Головної Управи УЦК, зазначаючи при цьому, що книговодство і справи провадилися належно, що готівка витрачалася ощадно і згідно з затвердженим бюджетом та постановами 2-го делегатського з'їзду, що мається на увазі перевести ревізію і в поодиноких відділах УЦК, що складено регулямін для Ревізійної Комісії при Головній Управі УЦК, а також для ревізійних комісій на місцях. Збори Ради заслухали далі акт Ревізійної Комісії, який відчитав ім — п. М. Кудрицький, і після коротких дискусій апробували діяльність Головної Управи УЦК, затвердили її грошеве справоздання за 1929 рік, бюджет на

1930 рік та винесли їй подяку за віддану працю для української еміграції, якої не шадила вона в минулому і не шадить в біжучому році.

В дискусіях над справозданням з діяльності Головної Управи винесла Рада цілу низку побажань, якими до де-якої мрії поповнила план її діяльності на будуче.

Чи буде цей план реалізований цілком, чи може лише частично, — це буде залежати від багатьох причин, а в першу чергу від фінансових засобів, які матиме Головна Управа в своєму розпорядженню і від тісної співпраці цілої української еміграції у Польщі з Головною Управою.
—ийі.

---

3 міжнародного життя.

Боротьба з більшовиками.

Міжнародне становище совітської держави гіршає з місяця на місяць, коли не скоріше. Політичний престиж Москви в Європі став наблизатися до повного zero; інтерес до большевицької чинности пригас, а на його місці встало подраженне почуття обурення й протесту проти брудних дикунів, що несповідано залізли до компанії культурних людей. Зміну тих настроїв можна було спостерігати вже давно, але особливо помітною, — навіть і для байдужих очей, — стала вона після того, коли проти совітських методів урядування виступили представники всіх християнських релігій на чолі з римським папою. «Хрестовий похід», ними проголошений, не завмер у межах церковних, а перекинувся далеко по-за ними, до широких громадських мас, до світової преси і нарешті, до сфери чистої політики, бо ж совітське питання стало предметом дискусій та обговорення в найбільших парламентах Європи. Час наявно працює проти большевиків.

* * *

Специфічні умови існування робітничої влади в Англії спричинилися до того, що совітська справа не сходить з денного порядку британського парламенту. Як відомо, одним із перших актів кабінету Мак-Дональда було відтворення англо-совітських дипломатичних відносин, розірваних попередньою владою. Відтворення те, як проте було вказано свого часу на цьому місці, було зроблено похапцем, без належного підготовання й не дало воно, як того сподівалися його автори, користи для англійської торгівлі, ні слави для робітничої влади. За те опозиції дано було до рук могутнє знаряддя для боротьби з урядом. Бо ж большевики, посадовивши свого посла в Лондоні, явна річ, не тільки не зменшили своїх «малпяхих штук» на англійську адресу, а ще й збільшили їх, посиливши свою пропаганду, як в самій Англії, так і на цілому світовому просторі заокеанських британських територій.

На робітничу владу посипалися парламентські запитання та інтерпеляції що-до совітської агітації та взагалі до совітських справ. Але особливо настирливими, докучливими та в'дливими стали вони після того, як до «Хрестового походу» проти СССР пристало ціле християнське духовенство Англії, що має такі великі впливи в усіх верствах англійського громадянства. Як констатував сам міністр закордонних справ Гендерсон, йому за кілька місяців довелося дати відповідь на 572 парламентських запитання, — кількість нечувана й неповторена.

Аж до останнього часу відповіді Гендерсона, що вміщував в своїх грудях дві душі: одну — імперіялістичного британського міністра закордонних справ, другу — многолітнього члена езекутиви II Інтернаціоналу, — були туманні, неясні, роздратовані й неозначені. Він не оспору-

вав дикунської практиці совітської держави та її представників, але скидав усю відповідальність з совітської влади на Комінтерн, в його мові відчувалося тло, начеб то підказане його товаришами з ексекютиви, російськими меншевіками Даном та Абромовичем. Большевики, мовляв, безперечно дикуни, а може й звірі, але вони персоніфікують у собі ідею російської революції, і тому займати їх не можна, бо як вони впадуть, то і Росія завалиться й буржуазія, тоб-то реакція, запанує на сході Європи. Звичайно англійський міністр говорив не цими словами і виправдував своє сприятливе ставлення до совітів не російськими, а англійськими інтересами, але це не міняє суті цілої справи.

Але такої позиції все таки і Гендерсон витримати до кінця не міг, бо його англійська душа мабуть таки сильніша за все інше. Про то свідчать його виступи на недавніх засіданнях парламенту, на яких розвинуто було широку дискусію що-до совітського питання. Відповідаючи опозиції, він зробив дуже важливу заяву на адресу Москви, що в його устах прибірає характер безпосередньої, хоч і несподіваної загрози.

Я не буду змагатися, — сказав англійський міністр-соціаліст, — переконувати палату в тому, що комуністична пропаганда проти Британської Імперії не провадиться. Я вкажу лише на те, що цей факт треба переслідити до кінця, аби можна було зв'язати його з совітською владою. З тією метою уряд недавно утворив спеціальний апарат, який працюватиме над цією справою. Коли влада переконається, що совітська влада відповідальна за вказану пропаганду, вона негайно візьметься до таких заходів: або перерва зносин з ССРСР, або покаже од парламенту, щоб він звільнив її од тих обов'язків, які вона взяла на себе раніше, коли обговорювалася ця сама справа.

Остання частина заяви не дуже то ясна, але за те недвозначна її перша половина, — принаймні для англійської політичної опінії. «Morning Post», наприклад говорить з того приводу в такий спосіб:

Коли вже й Гендерсон робить такі заяви в парламенті, то можна з певністю сказати, що міністерство закордонних справ дістало нові й дуже важливі відомості про діяльність Комінтерна, — і то такого роду, що після них сам Гендерсон не сміє надалі прикриватися фікцією про незалежність Комінтерна од совітської влади.

Можна здогадуватися про ті нові відомості, що вплинули в такий спосіб на англійського робітничого міністра закордонних справ. Торкаються вони совітської праці в Індії, а «неофіційний» відгомін їх лондонський «Times» знайшов у рапорті відомого товариша Лозовського, генерального секретаря комуністичного П р о ф і н т е р н а . Той вказав:

Зараз Індія являється тим сектором нашого колоніяльного фронту, який нам дає найбільше задоволення. Події в Індії мають з революційного погляду велику важливість, бо індуська революція паралізує англійську економічну силу... Індійські події вимкнулися із під впливів демократичних елементів і перетворюються зараз у справжню класову війну, чинником якої являються свої одна «червоні сорочки». Тому — червона армія закликається звернути свою увагу на колоніяльні революції та на бої в Індії, що являються прелюдією до світової революції.

Можливо, що до вказаних вище «відомостей» треба зачислити й факт закупу большевіками в Америці бойових аеропланів, призначених, як здається, на допомогу «червоним сорочкам», що їх однак вивезти до Москви не пощастило, бо зробити це заборонив персональним наказом сам американський президент Гувер, кимсь про те завчасу попереджений.

Таке становище англо-совітських політичних взаємовідносин на сьогодні. Явна річ, що Москва не припинить своєї підступної праці проти Англії в Індії та де-інде, а аероплани для своїх союзників знайде десь і по-за Америкою. Як довго, при таких обставинах, англійський міністр

закордонних справ та ціла влада Мак-Дональда затримуються на позиції зібрання й перевірення відомостей особливим апаратом — не знати. Це залежатиме од того, як підуть далі події, хоч би в тій самій Індії.

* * *

Аналогічну дискусію що-до совітського питання переведено було тими днями й у французькому парламенті. Справа була викликана подіями у французьких колоніях на азійському сході — в Кохинхіні та в Індокитаю, де вибухли бунти і заколоти, ведені під комуністичним прапором, нитки до яких цілком наявно тяглися до Москви та до совітів. Перед дискусії вів міністр колоній Пієтрі, що за згодою цілого кабінету дав ясну і вичерпану характеристику того, що сталося, не приховуючи й тих помилок, які було зроблено самим французьким урядом. Що-до большевиків, то міністр у своїй промові просто поставив усі точки над і. Він сказав:

Спричинилася до того комуністична партія, утворена в Кантоні, яка стала агентом пропаганди III інтернаціоналу; друга партія, що існувала раніше, злилася з тою. Програмою чинності стало: знищення французького імперіялізму, встановлення пролетарської диктатури, розподіл рижевих плантанцій, анулювання боргів, приєднання до союзу совітських республік... Ціла змова спланована III інтернаціоналом на великий штиб, проти нашого панування в Індо-Китаю, абсолютно аналогічна з заходами свого часу спрямованими проти голандців на Малайських островах. Усі заколоти викликані були, — доказів тому повні руки, — пропагандою III Інтернаціоналу, як з рештою е тим і не ховаються.

Недвозначне обвинувачення III Інтернаціоналу у ворожих до Франції вчинках, згідно з дипломатичною практикою французького уряду, не потягло за собою обвинувачення в тому самому й совітської влади «З причин нам невідомих, — пише з цього приводу «Journal de Genève», — французький уряд дозволяє большевикам поки що вести свою працю без перешкод. До якого часу?»

* * *

Менші країни не так обережно почали ставитися до большевиків та до совітської влади. Приклад тому дають в останній час Швейцарія та Фінляндія дві держави, далекі одна од одної, але близькі між собою будовою свого громадянства та його духом. У Базелі тими днями відбулася конференція представників численних патріотичних організацій, скликана для обговорення питання про рішучу боротьбу з комуністичною небезпекою. Конференція прийняла резолюцію, яка вимагає од швейцарської влади енергійної боротьби з большевицьким рухом та видання нового закону, що посилював би кари за революційну пропаганду та за організацію заколотів та бунтів. Од федеральної влади конференція вимагає розпуску швейцарської комуністичної партії та заборони комуністам права на державну службу.

Справа поставлена конференцією не дістала ще свого вирішення в уряді, але вона енергійно підтримана швейцарською пресою. Найповажніша в Швейцарії демократична газета «Journal de Genève» бере її цілу під свою оборону, примістивши статтю під характерним заголовком «Червоним залізом до червоного струпу». Газета нагадує швейцарцям, що в країні безпосереднього народоправства не лише влада має обов'язок боротися проти небезпеки, яка загрожувє державі, але й цілий народ і кожний громадянин.

Громадський дух, вирощений демократією, не порожнє слово для швейцарців, і московським комуністам мабуть доведеться перекопатися у тому з часом на своїх власних плечах.

У Фінляндії боротьба з московськими агентами вступила до рішучої стадії, прибираючи цілком реальних форм. Так само як і в Швейцарії почалося це з конференції патріотичних організацій. Але Фінляндія — сусідка ССРСР, пережила війну та большевицьке панування і її населення не треба довго переконувати що-до большевиків. Тому й наслідки зразу ж були іншими, ніж у Швейцарії. Конференція звернулася до президента республіки з вимогою розпуску всіх комуністичних організацій, закриття всіх комуністичних газет і друкарень, арешту комуністичних агітаторів, розпуску парламенту, до складу якого входить 23 комуніста та призначення нових виборів і т. ин.

Вимоги конференції підтримані були й безпосередньою акцією її учасників — селянською партією та союзом бувших комбатантів, на чолі яких стоять назвичайно популярні в країні люде, а саме — перший її президент Свінхувуд та генерал Манергейм, що свого часу збройною рукою очистив Фінляндію об московських большевиків. Вони самі стали закривати газети й друкарні, розпускати комуністичні організації та вивозити московських агентів із Фінляндії, доставляючи їх на совітські кордони.

Уряд Фінляндії поставився сприятливо до антибольшевицького руху, хоч і не задовольнив зразу всіх вимог вказаної конференції. В тому, однак, що так або інакше, вони будуть задоволені, як здається, сумніву немає.

Рух надто вже сильний та організований і небезпечний для самого уряду, бо в країні заговорили вже про диктатуру.

Observer.

З широкого світу.

— В Манчуні, в Манджурії, підписано большевицько- японську угоду, по якій большевики мусять виплатити 2150 фун. стер. японським підданцям за матеріальну шкоду, зроблену під час бомбардування в листопаді минулого року.

— Вища Японська Військова Рада винесла постанову недовіряя Урядові за підписання Лондонської морської угоди.

— 26. 7 в Лондоні збереться Інтернаціональна парламентарна конференція.

— В Лейпцигу відкрилася інтернаціональна футряна виставка.

— Американець Гіль спустився з Ніагари в стальній бочці.

— Норвезький уряд запропонував парламентові зменшення бюджету М-ва Війни з 46 міль. корон до 14.

— Археологічна комісія Чикагського Університету знайшла в Гхіаур Карек коло Анкари хититські старовинні будівлі.

— Лондонський Скотленд Ярд прийняв для спроби 8 жінок детективів.

— Польський уряд звернувся до митрополита Польської православної церкви Дениса з пропозицією скликати перший синод.

— В Ризі відбувся конгрес балтійської преси, за участю делегатів Данії, Норвегії, Швеції, Фінляндії, Естонії, Латвії, Польщі, Німеччини і Данціга.

Поправка.

В минулому числі «Триуба» (ч. 24-25) у звіті про 7-ий З'їзд Союзу Укр. Емігр. Організацій у Франції, що одбувся 8-9 червня с. р. в Парижі, помилково було написано — «делегатом від Монтро — п. Кривич», в дійсності делегатом від цієї Громади був п. Мальярчук Михайло.

Хроніка.

3 Великої України

— Виступи капеликобзарів в російських цирках. Перша українська художня капела кобзарів виїхала з Києва до Москви і Ленінграду, де було виступати по цирках («Пр. Пр.» ч. 123 з 30. У).

— Конкурс на пам'ятник Т. Шевченкові у Харькові. Харьківський окривинком оголосив конкурс на проєкт пам'ятника Тарасу Шевченкові в Харькові. Термін подачі проєктів 15 жовтня с. р. («Ком.» ч. 133 з 16. У).

— Пам'ятник Т. Шевченкові в Кирилівці, де народився Т. Шевченко, збудовано селянами на власні кошти («Ком.» ч. 137 з 20. У).

— Нове районування України. Вирішено зменшити число округ на Україні. Нове районування буде переведено за спеціалізацією народного господарства, «враховуючи національно-політичні моменти» (Ком ч. 144 з 28. У).

— Збільшення платні головам комнезамів. ВУЦВК прийняв постанову про збільшення платні головам сільських комнезамів («Ком.» ч. 142 з 25. У).

— Брак телефонів. З-за браку телефонів, міська харьківська рада постановила реквізувати приватні телефони й передати їх совітським установам. («Ком.» ч. 142 з 25. У).

— Черги по хліб. Останнім часом в Харькові знову появилися черги по хліб, якого бракує навіть по карточках («Ком.» ч. 140 з 23. У).

— Дальше зменшення видобутку вугілля. За перших 20 днів травня місяця Донецький басейн знову додав менше проти плану на

26.746 тон вугілля («Пр. Пр.» ч. 117 з 23. У).

— Брак мила. В Ігіїві немає туалетного мила («Пр. Пр.» ч. 116 з 22. У).

— Плама сівби не виконано. Ярові засіви на 25 травня на Україні виконано на 94,5 відс. Значно гірше справа з кукурудзою, плана засіву якої не виконано майже на половину («Ком.» ч. 144 з 28. У).

— Косовиця почалася. На Херсонщині почали косити сіно («Ком.» ч. 140 з 23. У).

— Перед жнивami. В Миколаївській окрузі не вистарчає 460 потрібних косарок та половини потрібної кількості молотарок. Крім того більшість с.-г. реманенту потребує термінового ремонту, але для цього ремонту немає ні потрібних матеріалів, ні спеціалістів. Є багато тракторів, які не будуть використані через брак запасових частин. Тільки на одній Баштанській станції не буде використано 45 тракторів. Немає навіть грабель та кос. («Ком.» ч. 141 з 24. У).

— Україна потребує для с. г. машин 225 тисяч метрів пасів, але центральними урядами в Москві їй було виділено усього тільки 55 тисяч метрів. Ця кількість має бути збільшеною до 157 тисяч («Ком.» ч. 139 з 22. У).

— План осінньої сівби. За планом, затвердженим у Москві, Україна має в-осени засіяти 11 мільйонів гектарів, з них жита 5.560.000 гект. і пшениці 5.500.000 гект. У всьому СССР за планом має бути засіяно в-осени 43 мільйони гект. («Пр. Пр.» ч. 123 з 30. У).

— Українізація. — Українізація в совітському апараті на Україні зменшилася. Скрізь по установах зменшилася питома вага урядовців, що знають укр.

мову. Разом з тим збільшився відсоток урядовців, яких зовсім не перевіряють що-до знання ними української мови. Найгірший стан українізації є в Донецькому басейні. Там українську мову знають лише ... 8 відсотків службовців. Українізація там уже не робиться. Окружні комісії по українізації майже не працюють («Пр. Пр.» ч. 121 з 28. У).

— По де-яких округах стан українізації «майже катастрофічний», як пише «Комуніст» (ч. 147 з 30. У). На Маріупольщині, напр., до першої категорії в знанню української мови зараховано лише 0, 7 відс. службового складу, на Глухівщині — 2 відс., на Полтавщині — 7,5 відс.

— Українізація високих технічних шкіл посувається дуже слабо. Головне, не українська професура робить великий опір українізації. Є випадки, коли професори, які були перейшли на українську мову, знову продовжують виклади по російськи. У виклади зовсім не вносять української тематики. Навіть студенти і ті спрацьовують здебільшого «загальні» теми, не торкаючися тематики української («Пр. Пр.» ч. 120 з 27. У).

— У к р а ї н і з а ц і я н а К у б а н і обмежується заголовком газети по українськи поруч з російською назвою: «Красное Знамя — Червоний Стяг». Ця газета за постановою мусить давати що тижня принаймні одну українську сторінку, але сторінки цієї ніколи немає. В той час, як скрізь на місцях на Кубані вимагають українізації, совітські урядники висловлюються проти українізації. Інструкторів по українізації так зустрічають по совітських урядах «Чого вас тут носить? Тепер іншої роботи багато, а з українізацією можна почекаати.» («Ком.» ч. 138 з 21. У).

— С е л я н с ь к и й т е р о р . В с. Санджарівці Гуляйпільського району пострілом з обріза через вікно вбито голову сільськогосподарської артіль Марченка. Заарештовано 4 селян («Ком.» ч. 146 з 29. У).

— С е л я н е в и х о д я т ь з к о л г о с п і в . В Миколаївській окрузі відразу після засіву ярвини селяне почали виходити з колгоспів, розбіраючи свою худобу. Виходять з колгоспів, головне, середняки, але виходять також і бідняки. В травні місяці колективізація скотилася до того рівня, на якому вона стояла 1 жовтня 1929 року. На 1 травня залишалося на Миколаївщині колективізованих 45,7 відс. господарств округи, 46,5 відс. земельної площі, 37 відс. робочої худоби. На округу є 800 тракторів («Ком.» ч. 133 з 16. У).

— А н т и с е м і т и з м . В Києві вночі на вулиці двоє невідомих зупинили групу робітників-жидів, що верталися з роботи і з окриками «ну, євреї, кого з вас різати будемо» — побили їх. Як потім з'ясувалося, це було двоє комсомольців, яких заарештовано («Пр. Пр.» ч. 120 з 27. У).

— С о в і т с ь к і і д а л ь н і . В Студентських ідальних Гуманського с.-г. інституту та педагогічного технікума немає світла і студенти вечеряють в темряві; води також немає при їдї і її студенти ходять пити з гранта брудною чашкою. В ідальних панус антисанітарія, на кухні бруд. Чай вариться у тому казані, що і борщ («Ком.» ч. 144 з 28. У).

— На шкіряному заводі ім. Фрунзе в Києві, де працює 1200 робітників зовсім немає ідальні й кухні. Із взуттєвої фабрики присилають що-денно 180 холодних обідів, по які стає черга в 300-400 чол. До того ж їжа, яка присилається із взуттєвої фабрики, часто буває зіпсована і на заводі є через те багато робітників, хворих на шлунково-кишечні хвороби («Пр. Пр.» ч. 116 з 22. У).

— Н о в а к а т а с т р о ф а . На копальні «Марія» в Кадіївці трапилася чергова аварія, наслідком якої копальня закривається не менше, як на місяць. На цій копальні видобувається

1000 тон вугілля що-дня («Ком.» ч. 144 з 27. У).

— С пізн е н н я потягів. Наслідком недбайливого завлення до своїх обов'язків залізничників та неуміння совітської адміністрації залізниць організувати рух потягів — ці останні ходять на Україні із значним спізненням. Тільки 75 відс. потягів ходять за своїм росписом («Ком.» ч. 140 з 23. У).

3 життя укр. еміграції.

У Франції.

† П а в л о Ф о л ю ш н я к. 22 червня в шпиталю Булонь під Парижем помер підхорунжий 3-ої Залізної Стрілецької дивізії — Павло Фолюшняк. Покійний народився 16 липня 1901 року в м. Копайгороді на Поділлі і увесь час приймав активну участь в українській армії. Перебував інтернування в Польщі, переїхав на працю до Франції, але емігрантське життя вплинуло на виснажений організм, який довго боровся з туберкульозом. Останні місяці перебував покійний в шпиталю. Поховано його на кладовищі в Булоні 24 червня. На похоронах крім дружини покійного були представники Т-ва б. вояків Армії та українських організацій у Парижі. Вічна пам'ять борцеві.

— В Г о л о в н і й Е м і г р а ц і й н і й Р а д і. 19 червня президія Головної Еміграційної Ради відбула після довшої перерви своє чергове засідання. Розглянено питання про видання брошюри з приводу процесу в Харькові. Заслухано інформації про стан справи признання Лігою Націй української національності українським емігрантам. Затверджено звіт скарбниці і прийнято до відома відомості про збір національного податку. По докладу секретаріату прийнято до відома побажання 7-го з'їзду Союзу Укр. Емігр. Організацій у Франції, розіслання відозви, направленої проти організації большевиками голоду на Україні, відомості про стан ор-

ганізацій в Югославії, дані про кількість сухотників в Польщі, копію протесту Куритибських українців у Бразилії проти процесу у Харькові, результати референдуму поміж членами Головної Ради в справі часу і місця скликання 2-ої конференції Головної Еміграційної Ради і т. и.

— Ш а л е т. Мистецьким Т-вом Шалетської Громади 8 червня виставлено було під режисурою п. Шульги «Мартин Боруля», комедію на 5 дій Тобілевича. Вистава пройшла з великим художнім і матеріальним успіхом.

П. Шульга в ролі Мартина Борулі і п. Безносук в ролі Омелька викликали своєю прекрасною грою овації, пані Омельченко, Свенціцька і п. п. Реган, В. Світличний, Маслюк, Грушецький, Бушило, Ішук, Захвалінський, Сачок доповнювали загальне вражіння.

Готується до постановки «Наталка Полтавка».

— К і н е ц ь а в а н т ю р и О с т р я н и ц і. Вислано з Франції відомих авантюриків Полтавцова, що іменував себе Остряницею, і українським гетьманом, Рішка, що носив пишній титул отамана кошу, Жеребка та ще кількох «острянчиків», що чимало соромили українську справу у Франції. Як передають, претекстом до вислання повище згаданих добродіїв було те, що свого часу «гетьман» Остряниця дав своїм «арміям», що знаходилися в Мароко в особі Рішка, — наказ перейти на бік Абд-ель-Крима. Частина висланих поїхала до Мюнхена, частина — до Бельгії. Очевидно, свідома українська еміграція у Франції може лише привітати такий виїзд «на дачу».

В Чехії

— А к а д е м і я в ш а н у в а н н я п а м'я т и С. П е т л ю р и у Б е р н і (Чехословаччина) відбулась в присутності представників українських та чужоземних організа-

цій. П. Л. Гавриш прочитав гарний реферат — «Історичне вбивство». Потім виступали з промовами: п. Адиль-Гирей Кулатті — від Союзу Горців Кавказу (бернеської філії), п. А. Шкварок — від організації українських націоналістів у Берні та п. М. Дараган — від бернеської філії «Українського Об'єднання в Ч. С. Р.»

— М —

— Свято О. Олесья. Українським Республікансько-Демократичним Клубом у Празі улаштовано було 14. УІ. 1930 в великому залю отелю Граф товариські сходи за шклянкою чаю з нагоди піднесення ювілейного дару найвизначнішому українському поетові О. Олесяві.

Свято було відкрито промовою голови Клубу проф. К. Мацієвича, який між іншим пояснив, що це свято не є жадним ювілеєм О. Олесья, бо поет відмовився ще торік від улаштування його ювілею з нагоди 50-тиліття з дня його народження. Тому Клуб на зібрані по підписних листах своїх та Українського Жіночого Союзу гроші на дар поетові улаштував інтимний вечір для піднесення дарунків поетові.

Адреси-привітання були прочитані від Укр. Респ.-Демократичного клубу професором Мацієвичем, від Укр. Жіночого Союзу головою Союзу З. Мірною, від Укр. Об'єднання головою Об'єднання проф. А. Яковлевим. Тут же були піднесені поетові й дарунки: від Клубу — золотий годинник з таким же ланцюжком та золотий в українському стилі жетон і папка для адреси ручної праці на візерці української плахти, і від Жіночого Союзу — вишиваний український рушник. Китиці з білих лілей та червоних рож доповнювали ці скромні дарунки.

Поет відповідав подякою за привітання й сказав кілька слів про свої плани на майбутнє.

В перерві перед концертним відділом було уряджено членами Укр. Жіночого Союзу чай, під час якого в живій інтимній бесіді при-

сутні мали можливість висловити свою пошану нашому славному такому для всіх нас дорогому поету.

По перерві українська драматична артистка Олена Самойлович в українському убранні продекламувала кілька віршів поета. І вірші, і декламація були такі гарні, що хотілося б ще без кінця їх слухати.

Відомий український співець Микола Самойлович, улюблений в Празі баритон, вишанував поета кількома співами на слова поета. Далі співала п. Л. Ліндфорс, і всі співи були на слова Олесья.

Сам поет прочитав кілька своїх недрукованих віршів, в яких показав всю свіжість, красу й силу свого великого таланту.

З промовами на цьому вечорі виступали М. Славінський, Ст. Сірополко, Б. Лисянський та М. Лорченко.

Інтимний характер вечора, присутність на ньому нашого улюбленого поета, декламація його віршів, співи на його слова, що наче наситили атмосферу красою Олесевої поезії, — все це зробило на присутніх таке прекрасне вражіння, що ніхто не хотів одходити, і коли голова Клубу проголосив закриття сходи, публіка все ж таки не розійшлася і збори було продовжено ще на пів години.

— З нагоди 69 рока винсмерти Т. Шевченка Український Педагогічний Інститут в Празі улаштував свято-академію в цьому році 28. У в залі Глагол. Програма складалася з реферату «Шевченкографік», який подав доц. В. Січинський, з декламації творів Шевченка студенткою Інституту В. Чупруніною та з багатого музичного відділу, в якому брали участь все учні та професори Інституту: Ол. Самойлович (баритон), Ст. Нагірна (сопрано), Ніна Дяченко (контральто), Д. Левіцький (тенор). Далі Р. Мирович (скрипка), Р. Сімович (рояль). Зачато й закінчено свято було хором Інституту під ору-

дою л. П. Щуровської-Росіневич. При роялі була В. Березовська.

Це свято відбулося при великій участі українського громадянства в присутності представників від М-ва Школяства і Нар. Освіти і М-ва Закорд. Справ, а також представників різних українських і чужих організацій і, як і всі Інститутські репрезентаційні свята, зробило на присутніх дуже добре враження і багатством програму, і майстерним виконанням його.

— Товариство Св. Володимир вел. Князя України-Руси, що нещодавно утворилося а Празі, святкувало 1-го червня ц. р. в Сміховськім Народнім Домі своє відкриття. Програма відкриття складалася з: 1. Вступне слово голови Товариства В. Леонтовича, 2) Реферат проф. Дм. Дорошенка на тему «Укр. Церква й революція».

Товариство це має чисто культурні завдання, але з помітним правим напрямком.

— Присвячене пам'яті Ом. Поповича засідання Українського Історично-Філологічного Товариства відбулося у вівторок, дня 24 червня 1930 о 15 г. в помешканні Mala poslucharna (Praha V, Brehova 5). На порядку дня доклади дійсних членів: 1. Смал-Стоцького, С. О. — «Мої спогади про Ом. Поповича». 2. Сімовича, В. І. — «Ом. Попович як педагог».

— Загальні Збори професорів та доцентів Українського Університету в Празі, які відбулися 2 червня б. р., обрали на Ректора Університету на 1930-31 академічний рік проф. А. Яковлева».

В Польщі

25 травня

— Відділ в Івацевичах. Зрана 25 травня було відправлено службу Божу по С. Петлюрі, на якій присутніми були як ціла українська еміграція в Івацевичах та з око-

лиць, так і численні прихильники української справи зпоміж місцевого суспільства. Після служби Божої відбулася академія на честь Вождя, яку розпочав промовою голова Управи відділу УЦК Олександр Гребенюк. За ним п. Ван Богдан виголосив реферата, який зворушив присутніх, що одповіли промовцеві урочистими звуками національного гімну:

— Відділ в Торуню. Обходина Петлюрового дня в Торуні складалася з двох частин. Зрана у військовій гарнізонній православній церкві відслужено було панахиду, а увечері відбуто урочисту академію, на якій виголошено реферати. Після академії відбулося спільне фотографування.

— Відділ у Люблині. Зрана відслужено було панахиду по С. Петлюрі та всіх, що полягли на полі бою і на еміграції. Після служби Божої відчитано було полк. Доценком реферата, на закінчення ж проспівано «Заповіт» та гімн.

— Відділ у Бересті. Після служби Божої в місцевій свято-Миколаївській церкві відправлено було урочисту панахиду, а увечері в помешканні Т-ва «Просвіта» відбулася жалібна академія, після якої присутні склали датки на Бібліотеку ім. Симона Петлюри в Парижі.

— Колонія в Цумані в день 25 травня при участі місцевого громадянства молилася за спокій душі С. Петлюри в місцевій церкві.

— Відділ в Плотичному. Зрана відправлено було панахиду, а увечері відбулася академія, на якій виголошено було два реферати: п. Теравським — «Слово в роковини» і п. Осмакою — «Постать героя». Поміж рефератами програм виповнено декламаціями, співами хору і грою оркестри. Декламували п. п. Застелла, Федорович, Теравська, п. Д. Кобиланський, М. Кобиланський, Митрофанюкова, Митрофанюк, Українка-Надніпрянка. Хор під орудою Федоровича виконав кілька річей. Оркестра

під орудою п. Серка відограла «Журавлі» та військові пісні. Урочистість була закінчена останнім словом п. Теравського та гімном. Потім відбулася спільна вечеря.

— Відділ у Білостоці. В мійському православному соборі 25 травня відслужено було панахиду. О 4-й год. пополудні відбулися збори, на яких зачитано було реферата присвяченого покійному.

— Відділ у Тарнові. На урочистих зборах присвячених пам'яті С. Петлорі зібралось багато наших громадян, що в Тарнові перебувають. Серед них найстарший з наших генералів ген. штабу ген. полк. Микола Юнаків, старшина, козацтво й цивільна еміграція. Після офіційної частини відбулася спільна чашка чаю, за якою відспівано було чимало сумних пісень.

— Відділ в Озерах. В місцевій церкві відбулася панахида по Вождеві Нації та всіх тих, хто життя своє за Україну поклав. Присутніх було багато.

* * *

— Спільне засідання керуючих і репрезентативних органів У. Ц. К. в Польщі. В дні 2 і 6 червня відбулося два спільних засідання органів Українського Центрального Комітету в Польщі — Ради, Головної Управи і Головної Ревізійної Комісії. Засідання ці присвячені були попередньому заслуханням справоздань і звітів органів УЦК, які мали бути предложені пленумові 2-ої сесії Ради, яка відбулася 8 і 9 цього червня у м. Варшаві.

Участь в цих засіданнях взяли: від Ради — проф. О. Лотоцький, ген. Сальський, д-р Л. Чикаленко і ген. Шандрук; від Головної Управи — М. Ковальський полк. М. Садовський, полк. І. Золотницький та В. Краснопільський; від Головної Ревізійної Комісії — А. Лукашевич і М. Кудрицький.

Після вислухання звітів, справоздань і інших матерія-

лів, що мали бути предкладені пленумові Ради, встановлено порядок денний сесії, який виглядав так: 1) Відчитання протоколу з попередньої сесії, що відбулася 31 березня 1929 року, 2) Повідомлення про зміни в складі Ради, 3) Пояснення в справі речінця скликання Ради, 4) Звіт з діяльності Головної Управи, 5) План діяльності Головної Управи, 6) Річний бюджет Товариства УЦК, 7) Доклад Ревізійної Комісії, 8) Затвердження регуляміну Головної Управи, 9) Внески й біжучі справи.

— З життя клубу «Прометей». На протязі останнього часу відбулися тут наступні реферати: 13-20 березня б. р. п. д-ра М. Ковальського — «Процес 45-ти» і 27-го березня п. інж. А. Рінгмана — «Господарний визиск народів, поневолення Росією на тлі загального господарства», 3-го квітня п. проф. Л. Васілевського — «Мої українські спогади», 8-го квітня — полк. Фролова — «Незалежний Дон», 10-го квітня п. М. Ковальського — «Розвиток і сили прийдешньої революції на Україні», 6-го травня жіночою секцією «Прометей» був організований в готелю «Польонія» чайний вечір з широким концертним відділом, 8-го травня відбувся реферат п. І. Хітулеску — «Чим є сучасна Румунія», 11-го травня відбулося зібрання, присвячене 12-ій річниці проголошення незалежності Республіки Північного Кавказу, 13-го травня відбувся реферат п. С. Седльського — «Будування держави».

Цим рефератом закінчений був біжучий сезон в життю «Прометей». Літня перерва триватиме три місяці.

— З життя Союзу Українок емігранток у Польщі. 1-го червня б. р. відбувся чайний вечір, яким Союз Українок-емігранток у Польщі закінчив біжучий сезон своєї активної діяльності.

— Бібліотека У. Ц. К. у Варшаві. На протязі останнього півріччя, Бібліотека придбала 480 нових книжок, переважно з галузі українського

красного письменства. Її книжковий фонд сьогодні налічує 2458 книжок. Черговим завданням керівництва Бібліотеки є поповнення її книжками наукового змісту і підручниками для українських шкіл. Бібліотека має на сьогодні 60 сталих читачів. Відчинена вона щодня в годинах ранішніх і три рази на тиждень в годинах вечірніх (понеділок, середа і п'ятниця).

— Свято пластунів в Каліші. Пластуни і пластунки в день свого свята склали пластову присягу відбули пописи, на які склалися — гімнастичні вправи, біг і інші. Першу нагороду, позолочену медаль, одержав учень станичної гімназії ім. Т. Шевченка, пластун Гриць Василіук; другу, (срібну медаль) — пластун Кирило Карпюк і третю (бронзову медаль) — пластун Олександр Розумів. Увечері відбулася пластова академія, на якій навчитель станичної дитячої школи ім. С. Петлюри, С. Кость-Костенко відчитав реферата, співав пластунський хор, сольові співи й декламації. Прийняв би на себе великий гріх, коли б не відмітив тут виступу 7-ми літньої дівчинки, Клеви Назаренкової в пластовому однострою, яка безподібно, як доросла справжня артистка, продемонструвала вірша під назвою «Прикладна пластунка» з «Вертепу» Коломійського Коша.

— Запорожець за Дунаєм в театрі «Розмаїтосці». Калішське місцеве суспільство в перший раз за всі довгі роки перебування серед нього української еміграції почуло на своїй сцені українську оперу С. Артемовського «Запорожець за Дунаєм». Чудові образи з життя наших славних предків, старих запорожців, з кінця 18 віку, на еміграції в Турції, відтворили: п. Димар — Іван Карась, запорожець; п. Богданова — Одарка, його жінка; п. Богданівна — Оксана, сирота; п. Кость-Костенко — Андрій, молодий козак чорноморський; п. Мостицький —

султан; п. Левицький — Семіг-Ага, служник султана; п. Рима-ренко — Ібрагим-Алі; та Женья Стецюренко — Гасан, арабіння. Впорядкувало виставу Українське Товариство Допомоги Емігрантам з України, відділ у Каліші, диригував п. Процай, режисур п. Шила. Цілий прибуток од вистави призначено на будову в Карпатських горах санаторії для Українських емігрантських дітей, що потребують кліматичного лікування. На жаль, шляхетні починання Товариства, при повному сценічному успіхові вистави, не дали повного задоволення з боку матеріяльного.

— З театру в Українській станиці. Протягом останнього часу в станичному театрі, групою артистів і аматорів, виставлено було три п'єси Перша — «Трьох до вибору», комедія на 3 дії В. Мартиневича, в якій приймали участь: п. Скворців — Андрій Стонога, купець; п. Ластівка — Косеня, його жінка; п. Литваківська — Нуся, їхня донька; п. Тарасенко — Наталя, служниця; пп. Левицький, Гуменюк і Кость-Костенко — Василь, Гриць та Іван, три брати, жєнихи Нусі; п. Огарів — Максим, льокай.

Друга — «Чар однострою» комедія на 3 дії, переклад Зацика, в якій брали участь: п. Безносова — Вася, жінка літ 35; п. Ардашова — Мирося, її сестриниця, молода вдовичка; п. Тарасенко — Ганка, покоївка; п. Огарів — Данчук, поручник української армії й п. Мостицький — Осип, його джура.

Третя — «Сто тисяч», комедія на 4 дії Ів. Тобилевича, яку відіграли: пп. Богданівна і Ластівка та пп. Гуменюк, Кость-Костенко, Помаржанський, Скворців, Собко та Шило.

Завдяки великому сценічному досвіді і через те добрий режисурі п. Скворцова всі три п'єси пройшли з повним успіхом, давши глядачам велике задоволення.

— Надзвичайні загальні збори відділу УЦК в Годзі. 4 травня

відбулися під головуванням інж. Ліницького збори відділу УЦК в Лодзі. Прийнявши кількох нових членів, збори заслухали справоздання з діяльності уступаючої Управи відділу, яке подав голова Відділу інж. Марченкова Ганна. Переборовши труднощі, які стояли перед Управою в життю Лодзинської колонії, Управа по причинам хвороби голови подалася на демісію. Вона все ж упорядкувала дуже величаво і добре святкування Шевченка. Ревізійна комісія

зачитала акта ревізії. Нову Управу вибрано в такому складі: підполк. Іван Нагнибіда — голова, п. Наум Чумаченко — секретарь.

В Литві.

— Литовський уряд (як повідомляють з Ковни) заборонив в'їзд туди вбивці Головного Отамана С. Петлюри — Шварцбардові, що хотів перебраться туди під виглядом прочитання лекцій.

Зміст.

— Париж, неділя, 29 червня 1930 р. — ст. 1. — Проф. Петро Холодний (замість некролога) — ст. 2. — І. І. Похорон проф. П. Холодного — ст. 5
Є. Гловінський. Своярідна інтерпретація — ст. 7. — Женева. Українські виступи на міжнародньому терені — ст. 9. — О. Я. Свято М. Драгоманова в Женеві — ст. 15. — ий. Другі Збори Рад УЦК в Польщі — ст. 19. — O b s e r v a t o r . З міжнароднього життя — ст. 21. — З широкого світу — ст. 24. — Хроніка. — З Великої України — ст. 25. — З життя укр. еміграції — у Франції — ст. 27. — В Чехії — ст. 27. — В Польщі — ст. 29.

о Залізних.

Доводиться до відома всіх Залізних, що хрест «Залізного Стрільця» вже готовий і можна набувати його по адресі: М. Mliotzky, 42, Rue Denfert Rochereau, Paris 5-e.

Ціна хреста із стрічкою — 15 фр. Пересилка у Франції — 1 фр. 50 с., за кордон — 3 фр.

УКРАЇНЬСЬКА ОБ'ЄДНАНА ГРОМАДА У ФРАНЦІЇ (Париж).

В суботу 12 липня с.р. в салі «Сосьєте Савант» (rue Danton — metro Odeon — St. Michel) одбудеться доклад с е н а т о р а А. М а р г о л і н а на тему:

«Боротьба Сполучених Штатів за незалежність, їх конституція та горожанська війна 60-х років».

Початок о 8 30 увечері. Вхід 2 фр. на покриття видатків.

Рада Громади.

Редагує — Комітет.

Адміністратор : Іл. Коєнко.

Le Gérant : M-me Perdrizet.

Редакція і адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau, Paris (V)
Tél. Danton 30-03.

Для переказів у Франції: «Le Trident», chèque postal 898.50, Paris.